

Školitelův posudek na bakalářskou práci Davida Semlera: Tennessee Williams: Noc s leguánem.

Volbu Tennessee Williamse jsem uvítala, protože: 1/ jde o dramatika zcela mimořádného významu, jehož díla setrvávají na světových jevištích a dle mé dosti omezené zkušenosti s jejich inscenováním neposkytují mnoho prostoru pro svévolné režijní výklady, inovace a exhibice. Poznání dramatikova díla si nelze představit než jako poznávání dlouhodobé, vždy ale bude přínosem pro osvojování a chápání dramatické struktury, dramatické postavy, dramatického času a prostoru; rovněž scénických prostředků a elementů.

2/ Hry Tennessee Williamse se staly neobyčejně přitažlivé pro film, jejich filmové verze natáčeli, často krátce po divadelní premiéře, slovní režiséři (Kazan, Lumet, Huston, Branagh) a staly se tak součástí historie světového filmu.

Prvotní plán williamsovské práce počítal s třemi předlohami (Skleněný zvěřinec, Kočka na rozpálené plechové střeše, Noc s leguánem). Při analytickém přístupu – a u Tennesseeho ani jiný není možný – by text dalece přesáhl předpokládaný rozsah práce bakalářské. Nakonec její obsah sestává z následujícího: 1/ Pokus o alespoň částečné celostní vymezení tvůrčí osobnosti, její autorské „dramaturgie“, (poetiky dramatu), jejích specifik a tematického zájmu.

2/ Analýza povídky Noc s leguánem z roku 1948, povídky, jejíž prezentace a interpretace je pojata tak, aby bylo možno ozřejmit, nakolik (a v čem) předjímá pozdější stejnojmenné drama z roku 1961.

3/ Dostí podrobný rozbor divadelní hry – snad Williamsovy nejsyntetičtější pokud jde o množinu témat a motivů, propojení až kontrastních poloh, prostorového členění a prostorových odkazů apod. Tato – nejnáročnější – část pak připravuje autorovi půdu pro 4/ posouzení filmové verze vytvořené s patrnou filmařskou ambicí Johnem Hustonem, jenž (spolu se scenáristou) děj modifikuje dle dramaturgie filmové (50.let) – při podstatném zachování dramatické stavby ho současně činí epičtější, popisnějším a prostorově mnohotvárnějším.

Může se zdát, že Davidova práce odpovídá spíše oborům literárním. Já se domnívám (čím dál více), že analýza dramatu, dramatických konfliktů, konfrontací, a zvrátů, dramatických charakterů a jejich postupného odkrývání a podobně, je pro scenáristu prospěšná a pro některé typy syžetů a žánrů vlastně nebytná.

Celostní charakterizace Williamsovy tvůrčí osobnosti, uskutečněná s podporou odborné literatury (Hana Ulmanová, Gerald Weales, Albert

J. Deblin, C.W.E. Bigsby) vymezuje opakující se (více méně konstantní) témata i motivy (často nabývající symbolických významů), zabývá se typy postav (z nichž u těch nejdůležitějších lze sledovat archetypový význam, podstatu) a jejich existenciální situací (zvláště různými formami uvěznění, vyřazenosti, devastace a únavy, úniků, samoty). V neposlední řadě zmiňuje též skrytou autobiografickou motivaci.

Interpretace povídky o osudovém setkání a střetu staropanenské cestovatelky Edith s homosexuálním párem (na mexickém Costa Verde, poblíž Acapulca) nezapře, že autor předkládané práce prošel školením v literárním oboru. Přechodová fáze výkladu (viz kap. Mezi povídkou a stejnojmennou hrou) přináší první – zkrácenou – prezentaci divadelní hry, pojatou tak, aby se objasnila analogičnost (či shoda), hlavně však přetvoření (až převrácení) povídkového děje. Rozhodující změnu pak představuje úplně nový typ ústřední postavy (T. Lawrence Shannon; důstojný pán Shannon) – typ williamsovského neurotického rozervance, v poutech nepřátelského světa i vlastních sklonů se šubajícího štvance apod.

Když David eviduje jinakosti a odlišnosti (mezi povídkou a hrou) už vlastně uplatňuje jeden z možných klíčů k „otevření“ dramatu, k pronikání do jeho osnovy a množiny zproblematizovaných situací, namnoze osudového významu. Z replik i jednání rekonstruuje postavy a domýšlí jejich povahu, skrývané motivace i dramatickou funkci (srov. například terapeutickou i etickou působnost Hanny Jelkesové, v níž se proměnila povídková Edith, postrádající empatii).

Williamsovský text jako by nutil k všestrannosti, až detailnosti, kterou vlastně nelze uspokojivě obsáhnout. Vždyť v Noci s leguanem syntetizuje dramatik do koncentrované celistvosti cosi tak protikladného jako psychoanalyticky traktované trauma (problém s matkou a Bohem) a osudové poznamenání na jedné straně s groteskní karikaturou německé rodiny, vedené nacistickou otcovskou autoritou na straně druhé. Lze říci, že David v spleť dramatické osnovy nezbloudil, do polohy interpretačního nadhledu se však povznáší jen několikrát. To ale nebylo cílem, protože sleduje jiný záměr – zasvětit sebe i čtenáře natolik, aby mohl z této – zasvěcené – pozice posoudit, jak si počínali tvůrci filmové Noci s leguanem.

O filmu se autorovi předkládané práce píše očividně snadněji, díky důkladnému poznání předlohy (včetně dílčích projevů vypravěčství a zbytnosti scénografických poznámek) může snadno identifikovat a zhodnotit všechny transformační zásahy: dotváření dramatického tvaru, redukce i to, co zakládá zepištění nastolením časové chronologie a rozšířením prostoru i akce. Dále objasňuje změny ve vyznění některých

postav i vzájemných vztahů (Shannon a několik zcela kontrastních ženských typů, zjevů, reakcí). Dokládá například rozvinutí Shannonem posedlé, provokující a zhýčkané Charlotty Goodallové, dále jisté psychologické prohloubení majitelky hotelu Maxiny (náruživé vdovy), důvody a důsledky odstranění nacistické rodinky a naopak zpřítomnění a rozehrání sboru učitelek, jejichž vůdkyně se stává Shannonovým nepřítelem a škůdcem (její nenávistné aktivity ho přivedou na práh dalšího ztroskotání). Nemůže pominout oslabení nejzávažnějších existenciálních témat (Bůh, samota, umírání, zlo) rozvíjených v dramatu v rámci replik i monologických projevů konfesního rázu, tedy formou pro filmové vyprávění nepříznivou. Nicméně ústřední pozice „blíženců“ (Hanny a Shannona), které autor evidenně učinil mluvčími vlastních traumat, utrpení , reflexí světa i touhy po přiblížení druhému jedinci, zůstala ve filmu zachována.

Bakalářská práce Davida Semlera splnila svůj nelehký úkol na velmi solidní úrovni. Přestože se výklad omezil oproti původní představě, úvodní stránky prokazují, díky odkazování, že autor o Noci s leguánem mohl psát na základě celistvé znalosti Williamsova dramatického díla. Soubor filmových adaptací se mohl objevit alespoň v příloze. Práce si vážím a navrhuji známku mezi A a B.

Doc. PhDr. Marie Mravcová, CSc.